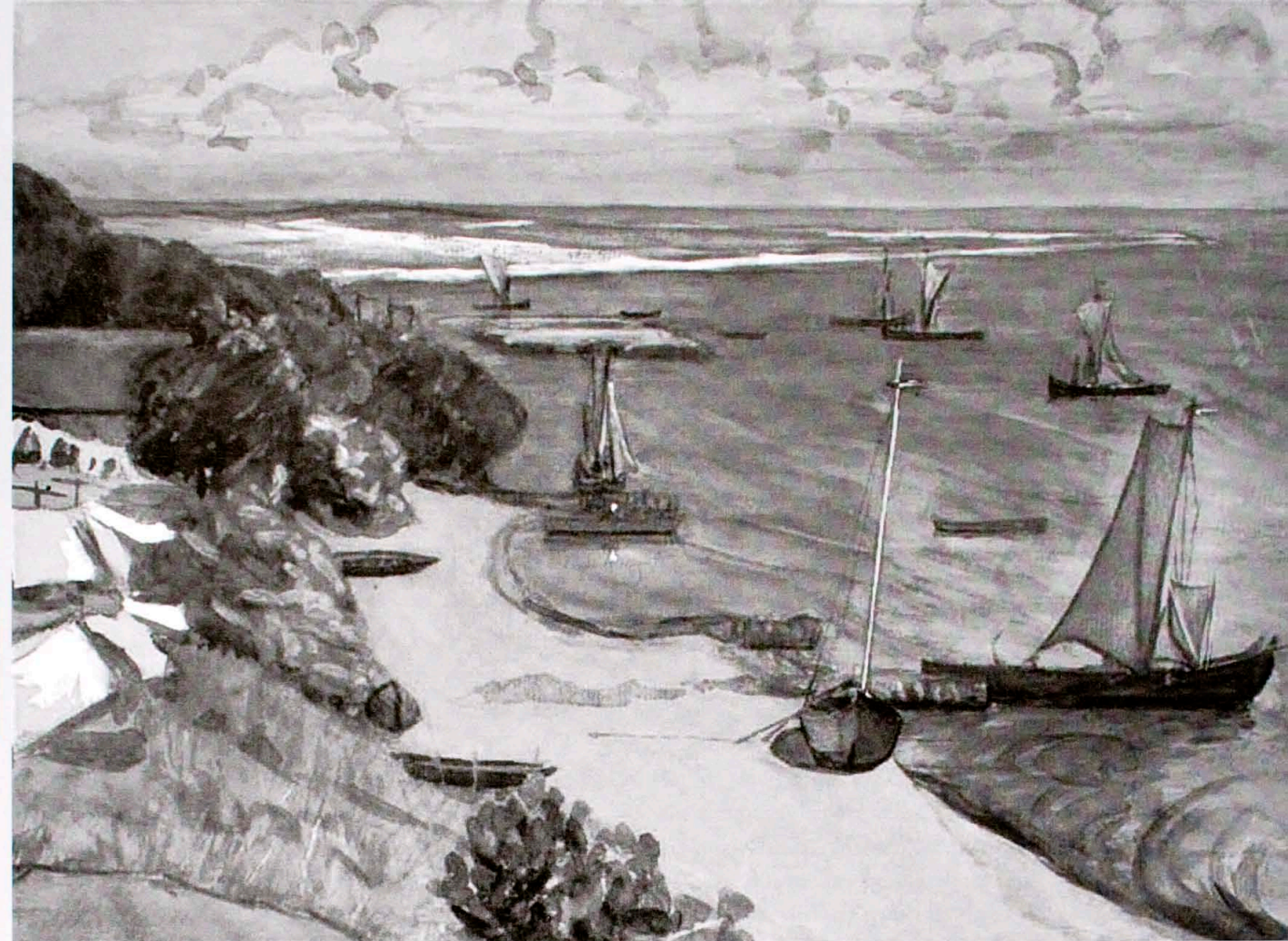

Jan Toorop, *Laag water, kanaal bij Veere*, 1910, olieverf op karton, 37 x 44 cm, Frans Hals Museum, Haarlem.

Dora Koch-Stetter, *Fischländer Paar, z.j.*, olieverf op doek, 43,5 x 50 cm, Coll. J. Klünder.

Edith Wirth, *Purwin mit dem Bullwikschen Haken, z.j.*, 37 x 49,5 cm, Ostpreußisches Landesmuseum, Lüneburg.

Reizen langs Europese kunstenaarskolonies ter lichamelijke ontspanning en geestelijke verrijking

RUST VOOR 'T LICHAAM, BEWEGING VOOR DE ZIEL, REIN LEVEN VOOR DE GEEST!

Het was een bont gezelschap dat op 8 juni 2007 in de raadszaal van het gemeentehuis van Veere in Domburg bijeenkwam. Burgemeesters, wethouders, ambtenaren uit de culturele sector, museumdirecteuren, conservatoren, VVV-bestuurders en een oud-diplomaat uit diverse Europese landen, waren op uitnodiging van de burgemeester van Veere naar Domburg gereisd om aan de vooravond van de opening van de tentoonstelling *Kleur en Zon! Kunstenaarskolonies aan Zee* in het Domburgse museum te brainstormen over de mogelijkheid van cultuurtoeristische routes tussen de ca. 130 Europese kunstenaarskolonies. **Door Francisca van Vloten**

Het plan voor de cultuurtoeristische routes is binnen EuroArt ontstaan. Deze Vereniging van Europese kunstenaarskolonies werd in 1994 in Brussel opgericht onder auspiciën van het Europees Parlement en de

Europese Commissie. Toen het IJzeren Gordijn was gevallen, bleek hoe wijdverbreid over heel Europa de kunstenaarskolonies waren en hoe nuttig een organisatie zou zijn die hen hielp hun culturele verleden

te beschermen en mogelijkheden te creëren voor een nieuwe – gemeenschappelijke – artistieke toekomst. EuroArt werd het noodzakelijke netwerk hiervoor.

Via exposities en publicaties brengt de vereniging het culturele erfgoed van de kunstenaarskolonies onder de aandacht. Tijdens aan congressen verbonden internationale workshops en masterclasses krijgen de hedendaagse kunstenaars uit de kolonies de kans elkaar te leren kennen, en gezamenlijk te werken en te exposeren.

Anno 2007 heeft EuroArt 46 leden organisaties, 24 geassocieerde organisaties en een aantal persoonlijke leden, die tezamen 21 Europese landen vertegenwoordigen. Zowel het Marie Tak van Poortvliet Museum Domburg als de gemeente Veere is lid.

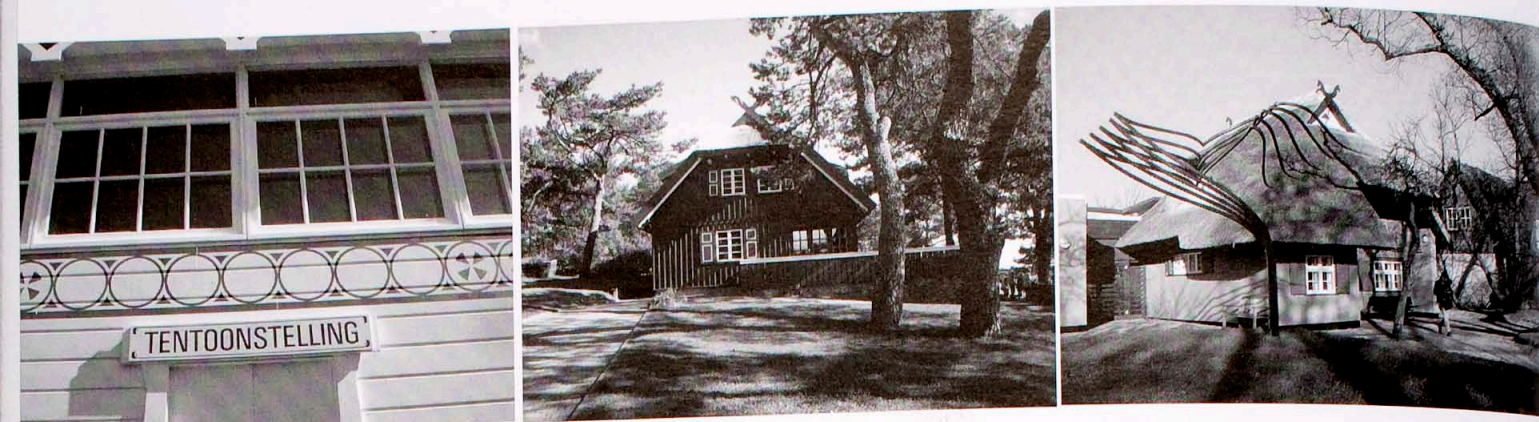
Van Domburg naar Nidden

Die vrijdagmiddag in juni 2007 werd onder leiding van Arnold van Houtum, vice-voorzitter van EuroArt, het idee voor een eerste cultuurtoeristische route op poten gezet. Zoals de kunstenaars in de negentiende

eeuw naar buiten trokken om het academisme in de kunst van zich af te schudden en een ontspannen buitenleven te leiden, zo moet de cultuurbewuste toerist van nu in hun voetsporen kunnen treden, van kolonie naar kolonie kunnen trekken, de streek en de mensen leren kennen, musea of ateliers bezoeken, cursussen volgen, zelf schilderen op verschillende plaatsen en logeren op bijzondere plekjes – en dat alles in zijn eigen tempo.

De aanwezigen reageerden enthousiast. Iedereen zag de mogelijkheid een nieuw soort vakantieganger binnen te halen: de man en vrouw die de tijd hebben om te reizen en die nu vooral in groten getale naar musea en galeries in wereldsteden gaan.

Met Domburg als uitgangspunt werd een route uitgestippeld over Katwijk, Bergen en Laren (NH) naar Ahrenshoop – tussen Darß en Fischland aan de Oostzee gelegen – en Nida, het vroegere Duitse Nidden op de Kurische Nehrung. De route kan men zien als een soort ketting waarvan de schakels wonderwel in elkaar passen.

Vanaf uiterst links. Marie Tak van Poortvliet Museum Domburg, detail. Thomas Mann Haus in Nidden. Kunstkat in Ahrenshoop. Ontwerp voor de EuroArt cultuurtoeristische route van Domburg naar Nidden. Foto's: H.G. Pawelcik.

De Toorop-familie vormt een belangrijke schakel tussen Domburg, Katwijk en Bergen. Ferdinand Hart Nibbrig woonde en werkte in 't Gooi, maar bracht zijn vakanties op Walcheren door. Jacoba van Heemskerck, die een paar jaar in Hilversum woonde en in die tijd les van hem kreeg, bracht de zomers in het Domburgse buitenhuis van haar vriendin Marie Tak van Poortvliet door en ontplooidde daarvandaan haar contacten met de Duitse expressionisten van Der Sturm. Laren was ook een belangrijke schakel voor Piet Mondriaan, die vanaf 1908 in Domburg kwam en er in 1914 door de Eerste Wereldoorlog van werd weerhouden naar zijn toenmalige woonplaats Parijs terug te keren. In 1916 vertrok hij naar Laren om in 1919 uiteindelijk weer naar Parijs te vertrekken.

Er zijn talloze verbindingslijnen tussen de kolonies op de noordelijke route aan te brengen. In de kustplaatsen Domburg, Nida en Ahrenshoop ontstond aan het einde van de negentiende eeuw een kunstenaarskolonie, waarvan de invloed tot ver buiten de landsgrenzen reikte. Wat de genoemde plaatsen – alle drie op een schiereiland gelegen – in de eerste plaats gemeen hadden en hebben, is het water dat hen bijna omringt en dat een belangrijke rol speelt bij de reflectie van het zonlicht, zoals een relatief hoog zoutgehalte van de lucht het licht bijna transparant kan maken, en de schittering ervan over vlak, open land duizelingwekkend is. Als kunstenaarskolonie bestonden Ahrenshoop en Domburg allebei tot ongeveer 1921 en in beide verzamelden vertegenwoordigers van allerlei disciplines zich. Bovendien waren ze allebei een kuuroord en een vakantieplaats, en bevonden zich onder de toeristen regelmatig vermogende kunstliefhebbers.

Nidden – het huidige Nida – heeft een enigszins vergelijkbare ontwikkeling doorgemaakt. In

het midden van de negentiende eeuw was het vissersdorpje ontdekt door schilders uit Königsberg, nu Kaliningrad. In hun kielzog volgden vertegenwoordigers van allerlei disciplines – zoals dat in veel kolonies gebeurde – onder wie de schilders Lovis Corinth en Max Pechstein, die ook in Ahrenshoop hebben gewerkt, en later de bekende schrijver en Nobelprijswinnaar Thomas Mann. Corinth is overigens in Zandvoort gestorven.

Kleur en Zon!

Het Marie Tak van Poortvliet Museum Domburg heeft zijn vleugels uitgespreid en werkt ook in internationaal verband. In 2000 reisde de tentoonstelling *Een onbarmhartig mooi erfdeel* rond de Nederlands-Hongaarse kunstenaarsfamilie Góth door naar het Vasarely Museum in Boedapest, in 2005 was het Marie Tak met een werk vertegenwoordigd op de expositie *Masterpieces from European Artist Colonies* in het Oglethorpe University Museum in Atlanta en nu huisvest het museum van begin juni tot eind september de onder auspiciën van EuroArt tot stand gekomen drielanden-tentoonstelling *Colour and Sun! Artists' Colonies by the Sea: Domburg – Nidden/ Nida – Ahrenshoop 1870-1930*.

Een deel van de tentoonstelling – tien werken uit elke kolonie – was in de maand mei te zien in Klaipeda, Litouwen. In Domburg zijn een zestigtal werken bijeengebracht, waarvan dertig uit Domburg. Op tien Domburgse werken na, zal deze tentoonstelling doorreizen naar Ahrenshoop waar zij tot begin januari 2008 zal hangen. De expositie ontleent haar naam aan een uitspraak van Jan Toorop. 'Het is buiten zo mooi van kleur, kleur, kleur en zon', schreef hij in de herfst van 1908 vanuit Domburg verrukt aan zijn collega

Kees Spoor in Amsterdam. 'Je wordt bedwelmd. De rust is hier onzegbaar. Je innerlijk houdt je zoo bezig en buiten strijd[t] de zon met al de herfst koeleuren.'

Iedere kolonie bewandelde op geheel eigen wijze de weg van de realistische naar de moderne kunst, maar het duinlandschap, de afgelegenheid, de weidsheid en het al genoemde water en bijzondere licht hadden ze gemeen. In Domburg was het vooral de Franse invloed die tot vernieuwing leidde. Jan Toorop en Piet Mondriaan waren de belangrijkste vertegenwoordigers van het Nederlandse luminisme, dat zijn basis had in de moderne Franse kunststromingen. Voor Ahrenshoop gold een nauwe verbondenheid met Berlijn en langs die weg met het Duitse expressionisme, en soms met het Franse fauvisme. Er zat in enkele gevallen een revolutionair aspect in, net als in Domburg. De expressieve olieverfschilderijen van Dora Koch-Stetter, die in Berlijn was opgeleid, vertonen niet het parelmoer- of pastelachtige effect dat men vaak in Domburg en bijvoorbeeld het Deense Skagen zag, maar een warm en direct, bijna heftig kleurgebruik. In Nidden overheersten gloeiende, aardse kleuren. Pechsteins expressionisme was in de jaren 1909-1920 bepalend voor de ontwikkeling van de moderne kunst in die kolonie.

In 1923 kwam de Kurische Nehrung onder Litouwen gezag en in 1940 werd Litouwen bezet door de Sovjet-Unie. Ahrenshoop maakte na de nazi-periode (1933-1945) deel uit van de DDR. Vrijheid – ook voor de kunsten – kwam na de hereniging van Oost- en West-Duitsland in 1989 en nadat Litouwen in 1991 weer onafhankelijk was geworden. Dat maakt deze tentoonstelling, dit samenwerkingsverband tussen Domburg, Nidden en Ahrenshoop in Europese context, afgezien van de kunsthistorische betekenis extra bijzonder.

Een gelouterde atmosfeer

Er is niets nieuw onder de zon: in 1892 schreef een Domburgse badgast al in het plaatselijke badkrantje dat er een plek was waar de mens zo af en toe naartoe moest 'om zich te rukken uit zijne stofomgeving en te leven in eene gelouterde atmosfeer, waar hij het leven in zich voelt tintelen.' Wie aan ontspanning toe was, vond in Domburg 'rust voor 't lichaam, beweging voor de ziel, rein leven voor zijn geest!' Die behoefte is er altijd geweest, al dan niet ondergesneeuwd. Bovenstaande opmerking lijkt het perfecte credo voor de niet aan (zomer)recessen gebonden vakantieganger nieuwe stijl die EuroArt voor ogen heeft.

Het initiatief van EuroArt verdient dan ook alle aandacht van Walcherse instellingen, niet alleen de culturele en toeristische maar ook de economische, de horeca en de ondernemers.

In hoeverre kan Walcheren hieraan tegemoetkomen? De nieuwe vakantieganger zal waarschijnlijk niet op zoek zijn naar fritestenten, lawaaierige disco's en cafés. En jengelende radio's op het strand – ondanks de MP3-spelers met oordopjes – en halfblote mensen in de Dorpsstraat zullen vermoedelijk zijn voorkeur niet hebben. Maar je kunt niet weten: hier ligt een nieuw onderzoeksterrein braak met talloze mogelijkheden, waarbij de internationale contacten voor verrassende aspecten kunnen zorgen.

Wie alvast iets van de oude sfeer van Domburg, Nidden en Ahrenshoop wil proeven, kan tot eind september 2007 terecht in het Marie Tak van Poortvliet Museum Domburg en vanaf half oktober in de Kunstkat in Ahrenshoop. Ook de Engels- en Duitstalige publicatie (met Nederlands inlegvel) bij de tentoonstelling is een bron van informatie. Publicatie *Colour and Sun! Artists' Colonies by the Sea: Domburg – Nidden/ Nida – Ahrenshoop 1870-1930*, Deventer 2007, 96 p., € 15,-. Brochure *EuroArt. European Federation of Artists' Colonies. A Network*, Worpswede 2006, 23 p., € 4,95.